

## Om de saakaldte højere og lavere Jægerkulturer.

Et antropogeografisk Udkast.<sup>1)</sup>

Af

Stud. mag. Kaj Birket-Smith.

Efter at den gamle, formentlig kronologiske Tredeling af det menneskelige Erhverv i Jægere, Nomader og Agerdyrkere er blevet opgivet for stedse, og efter at Ratzel's grundlæggende Værk<sup>2)</sup> har kastet Lys over de mangfoldige, geografiske Forhold, som virker omformende paa Kulturen, har man stræbt at naa til en større og større Forstaaelse af det menneskelige Erhverv og dets Værdi som Kulturfaktor. Først opstillede man et nyt, allerældste Stadium, Samlerens. Dernæst indsaa man, at under de almindelige Betegnelser Planteavl og Jægerkultur skjulte der sig saa store Forskelligheder, at de ikke kunde rummes inden for samme Rammer; man opstillede derfor to Trin, et »højere« og et »lavere«. Hahn delte saaledes Planteavlskulturerne i *Hackbau* og *Pflugbau*<sup>3)</sup>, Begreber, som senere Prof. Steensby med en større Forstaaelse af Spørgsmaalets Kærne har ændret til Svedjebrug og Agerbrug (Kunstvandingkultur)<sup>4)</sup>. Men hvad vil nu et »højere« Jægerfolk sige? Et saadant Folkeslag forstaaer »mere systematisk« at udnytte sin

Hjemstavns Vildtbestand, hedder det, uden at man dog indlader sig paa nærmere Forklaring af, hvorledes dette skal forstaaes — og for Resten benytter man nærmest Ordene efter Skøn. En mere rationel Behandling af denne Sag maa imidlertid dels undersøge, hvori det karakteristiske i Forskellen egentlig bestaar, dels hvilken kulturel Værdi denne repræsenterer. Det er disse Traade, vi i det følgende skal gøre et foreløbigt Forsøg paa at udrede.

Man har i nyere Tid — og det med fuld Ret — søgt at klare Samspillet mellem de forskellige Typer for Erhverv og den menneskelige Kulturs øvrige Sider, saaledes navnlig Samfundsforhold<sup>1)</sup>. En Inddeling af Erhvervskulturen er det imidlertid rigtigst kun at basere paa dens egen Grund og foreløbig lade de andre Kulturgrene ligge. Lad os derfor først og fremmest tage nogle forskellige Erhvervstyper i Øjesyn, for om muligt at opdage de karakteristiske Træk.

Under den oprindeligste af alle Erhvervsformer, uendelig primitiv og endnu ganske dyrisk, flakker Mennesket tilfældigt om, idet hvert Individ søger at skaffe Føden til sig selv og kun sig selv, ædende, hvad der saa at sige falder i Hænderne; ja, den aandelige Indsats naar sit Højdepunkt, i det Øjeblik et saadant Urvæsen bruger en Stok til at grave Rødder op af Jorden med. Dette det laveste Trin paa Kulturstigen er Samlerens, dette Standpunkt, som Mennesket efter Vodskov's Mening indtog, dengang det i Tidernes Morgen voksede sig ud over

<sup>1)</sup> Jeg benytter med Vilje Ordet »Udkast«, thi paa anden Maade maa denne Afhandling ikke opfattes. Oprindelig var den bestemt til at danne en Slags Indledning til det erhvervskulturelle Afsnit i Beretningen om de etnografiske lagttagelser, jeg indsamlede i Sydgrønland 1912; men da den som Indledning vilde komme til at optage en al for uforholdsmæssig stor Plads, lader jeg den nu fremtræde som en selvstændig Afhandling. Da jeg kun har haft meget begrænset Tid til min Raadighed, er Følgen imidlertid blevet, at den maaske ikke danner et saa klart og velafsluttet Hele, som jeg kunde ønske, ligesom jeg selv indser, at min Opfattelse muligvis vilde have ændret sig paa enkelte Punkter, hvis Forholdene havde tilladt mig at fordybe mig mere i Spørgsmaalet. Især det sidste Afsnit om Nomaderne er mangelfuldt i flere Retninger. Naar jeg alligevel offentliggør disse Betragtninger, er det i Haab om, at de muligvis vil kunne danne Grundlaget for dybere gaaende Undersøgelser.

<sup>2)</sup> Anthropogeographie. Bd. I-II. Stuttg. 1882—91.

<sup>3)</sup> Die Haustierte und ihre Beziehungen zur Wirtschaft des Menschen. Leipz. 1896.

<sup>4)</sup> Nogle etnografiske lagttagelser fra en Rejse i Algier og Tunis 1908. (Geogr. Tidsskr. Bd. XIX—XX. Kbh. 1909—11).

<sup>1)</sup> Jf. i Særdeleshed Ernst Grosse: Die Formen der Familie und die Formen der Wirtschaft. Freibg. 1/B & Leipz. 1896. — Da selve Samfundets Udformning i Retning af Despoti, Oligarki eller lign. for en stor Del afhænger af den med Jordbunden givne Levevis, har det, skønt i og for sig rigtigt, mindre Betydning for Erhvervet, naar Mauss siger, at »en un mot le facteur tellurique doit être mis en rapport avec le milieu social dans sa totalité et sa complexité.« — Mauss (& Beuchat): Essai sur les variations saisonnières des sociétés Eskimos. (L'année sociologique. Par. 1904—5) S. 43.

Jorden.<sup>1)</sup> Et saadant eksisterer imidlertid ikke mere; thi det Billede, Bücher opruller under Overskriften »*der wirtschaftliche Urzustand*«<sup>2)</sup>, er, som vi snart skal se, i Virkeligheden ingen Urtilstand, og selv om vi gaar saa langt tilbage i Tiden, som vi overhovedet er i Stand til, vil vi næppe møde noget Spor af det; rimeligvis havde Mennesket allerede vendt det Ryggen for stedse i den ældste, med Sikkerhed som »menneskelig« kendte Tidsalder, eller for at tale mere videnskabeligt, i Chelléo-Moustérien-perioden<sup>3)</sup>, og vilde man derfor finde det, maatte man famle sig endnu dybere ind i Urtidens Mørke — og det skal man dog vist foreløbig hellere lade være med.

Naar man derfor hyppigt kan se nogle af Jordens nulevende Folkeslag kaldt for Samlere, beror det paa en Undervurdering af deres Kultur<sup>4)</sup>. Det vil blive for langt at opremse alle de Smaastammer Jordan over, der i Tidens Løb har lidt denne Skæbne; vi nævner kun Avstrallændere, Buskmænd, centralafrikanske Dværgfolk, Negritoer, Indoavstraliere, enkelte Stammer i Kalifornien og Amazonlandet, Camposindianere, Patagoniere og Ildlændere. At gaa ind paa alle de tilsvarende Typer for Erhverv vilde ikke alene være for vidtløftigt, men ogsaa unødvendigt, da Livet under saa primitive Forhold, hvor de geografiske Faktorer paa visse Punkter spiller mindre Rolle end senere hen, former sig meget ensartet. Vi kan derfor nøjes med et enkelt Eksempel.

Buskmændene, »Øjeblikkets ulykkelige Børn«, som det efter Fritsch<sup>5)</sup> er yndet at kalde dem, skaffer sig Livets Ophold paa to Maader, dels ved Indsamling af alle Slags Smaadyr, Rødder, vild Honning, et Par Arter Meloner (*Citrullus*) o. l., dels ved Jagt. Og det er ikke alene Smaaavildt, dette lille, dumdristige Ørkenfolk vover sig i Lag med; Elefant, Næsehorn, Giraf, Løve, kort sagt hele Sydafrikas Verden af store Pattedyr véd aldrig, hvad Øjeblik de bliver

Ofre for dets Faldgruber og lumske Giftpile. Et saadant Erhverv, hvor saa at sige alt levende maa tjene til Føde, blot det kommer inden for Rækkevidden af Mandens Pile eller Kvindens Gravestok, medfører selvfølgelig en stadig Omstrejning. Men trods al Buskmandens fabelagtige Udholdenhed og Nøjsomhed maa Livremmen kun alt for ofte strammes, naar Maven gør sine Krav for højlydt gældende. Værst er Slutningen af Tørtiden, især hvis den længselsfuldt attraaede Regn lader vente paa sig. »*Die Melonen sind zu Ende, die Knollen geschrumpft, saftlos, der Saugbrunnen versagt. Was tun? Drei, vier, fünf stramme Marschlage trennen die Familie von jedem Wasser. Aber selbst der Buschmann kann nicht mehr aushalten. Schon sind sie alle erschöpft, abgemagert, der Magen knurrt, die Kehle brennt. Es giebt nur eine Möglichkeit, Tod oder Durchbruch zum nächsten Wasser . . .*»<sup>1)</sup>

Selv et flygtigt Blik paa de her nævnte Folk er altsaa nok til at gøre klart, at de allerede er naaet et godt Stykke op over virkelige Samleres Trin. Der er indtraadt en Arbejdsdeling, den ældste af alle: Sondringen mellem Mandens og Kvindens Arbejde. Hun staar vel endnu paa det rene Samlertrin og ernærer sig og sine Børn med, hvad hun i Dagens Løb nøjsommeligt har kunnet skrabe sammen af Frugter, Rødder, Fuglææg og overhovedet alt, »*was da kreucht und fleucht*»; men han strejfer om paa en virkelig Jagt. Hvorledes denne Spaltning af Erhvervet fra først af er gaet for sig, kan maaske være tvivlsomt, men er i hvert Fald i denne Sammenhæng ret ligegyldigt; usandsynligt er det ikke, som man har ment, at den fra først af udelukkende skyldes Mandens sportslige Tilfredsstillelse ved Jagten med dens spændende Momenter og dens Ævne til at vække Kappelyst (det er jo en tilsvarende Kendsgerning, at Planteavl og Husdyrhold i mange Tilfælde begynder som en blot og bar Luksus). At man her ikke har det allerældste Trin for sig træder ogsaa frem, naar man erindrer — hvis man da vil være filosofisk som Dr. Schurtz<sup>2)</sup> —, at Jægeren nu i sig, omend ubevidst, rummer ikke alene sit eget, men hele Fortidens og Samtidens Kendskab til Jagtdyrene, deres

<sup>1)</sup> Sjæledyrkelse og Naturdyrkelse. Bd. I, 1. Kbh. 1897. S. XXXV o. f.

<sup>2)</sup> Die Entstehung der Volkswirtschaft. 8. Aufl. Tübingen 1911. S. 3 o. f.

<sup>3)</sup> Jf. Sophus Müller: De forhistoriske Tider i Europa. (Verdenskulturen, redig. af Aage Friis. Bd. II. Kbh. u. A.). — Moritz Hoernes: Der diluviale Mensch in Europa. Braunschw. 1903. — W. J. Sollas: Ancient hunters and their modern representatives. Lond. 1911.

<sup>4)</sup> Allerede Bahnson har paa en Maade indset dette: Et-nografen. Kbh. 1900. Bd. I. S. LVI.

<sup>5)</sup> Die Eingeborenen Süd-Afrika's. Breslau 1872. S. 148.

<sup>1)</sup> S. Passarge: Die Buschmänner der Kalahari. Berl. 1907. S. 73.

<sup>2)</sup> Auch wirtschaftlich ist der einzelne Mensch niemals und nirgends ein selbständiges Wesen, sondern immer das Glied einer Dauergruppe. — Urgeschichte der Kultur. Leipz. 1900 S. 212.

Vaner og Livsvilkaar, og derigennem er afhængig af hele Samfundet. Som før berørt er det derfor uberettiget, naar Bücher stiller disse Folk paa et »*vorwirtschaftliches Entwicklungsstadium*« og betegner dette som »*die Stufe der individuellen Nahrungssuche*«.

Saaledes ser vi, at disse Folk indtager et erhvervskulturelt Trin, hvis Kendetegn er følgende:

- 1) Mands- og Kvindeerhvervet (∴ Jagten og Indsamlingen) har lige stor Betydning, idet hvert Køn i Hovedsagen selv sørger for sin Føde.
- 2) Jagten gælder i større eller mindre Grad alle Dyrearter, uden at nogen enkelt er særlig fremtrædende.
- 3) Man flytter hyppig om inden for Stammens Omraade, alt eftersom man nu synes, at Forholdene indbyder til, men i Reglen uden faste Vandringer.
- 4) Man lægger ikke Forraad til Side, men lever umiddelbart fra Haanden og i Munden.

Jeg foreslaar som Betegnelse for de Folk, der staar paa dette Trin, Ordet *Strejffjægere*, idet hermed skal udtrykkes Jagtmetodens ligesom tilfældige, omflakkende Karakter. —

Mens man kaldte de oven for omhandlede Folk »Samlere«, hæftede man imidlertid ud fra en tilsvarende Undervurdering Etiketten »lavere Jægere« paa en Række andre Folkeslag, som vi finder Eksempler paa i Nordamerikas østlige Skovegne, i de sydamerikanske Llanos og Selvas, i utilgængelige Egne i Bagindien og Sydkina. Efterhaanden som den etnografiske Forskning er skredet frem, har man dog indset sin Fejltagelse; thi det viste sig, at de alle var i Stand til at dyrke Jorden paa den primitive Maade, som Steensby foreslaar at kalde Svedjebrug, og deres rette Plads i erhvervskulturel Henseende bliver derfor blandt Størstedelen af Polynesiere og Melanesiere, blandt Bantu- og Sudånne, Dajaker osv.

Jagten spiller imidlertid stadig stor Rolle og drives væsentlig paa samme Maade som paa Strejffjægertrinet. Der kan nemlig ikke være Tvivl om, at man er gaaet fra dette direkte over til Svedjedyrkingen, uden at passere noget mellemliggende Trin af »højere Jægerkultur«. Den eneste Ændring, der kan ske med Jagten, er da ogsaa, at den nu, naar Mændene er fritaget for det daglige Slid, fordi det primitive Landbrug i sig selv danner et sikkert Grundlag for Erhvervet, undertiden faar et mere

sportsagtigt Præg, og selv om dens Betydning som økonomisk Faktor saaledes er betydelig dalet, vedbliver den dog hyppigt som Mændenes kæreste Sys-sel ganske at beherske Mytedannelsen<sup>1)</sup>. —

I Modsætning til disse Folk opstillede man en »højere Jægerkultur«, som i Almindelighed gælder for at omfatte Eskimoer, Præriindianere og Stammerne ved Amerikas Nordvestkyst. Men karakteristisk nok viser den gamle Verden nu til Dags intet højere Jægerfolk<sup>2)</sup>.

Deres Form for Erhvervsliv udmærker sig ikke alene ved højt udviklede Metoder, men ogsaa ved en stor Regelmæssighed. For at tage et Eksempel! Om Vinteren jagede Præristammerne i det hele kun lidt, fordi den store, almindelige Efteraarsjagt paa Bisoner skaffede Forraad for længere Tid. Hos en typisk Stamme fra dette Omraade, som de til Sioux-Ælten hørende Omahaindianere findes to Slags Jagt; mens ved den ene, der kaldes *abae*-Metoden, kun Mændene drager ud fra Lejren, og Føljet bliver tilbage, bryder hele Lejren op ved den anden Metode, *te-une*, og man begynder en ligefrem Vandring efter Bisonflokkene. Ved Foraars- og Efteraarstid afholdes særlig store Jagter, ved hvilke man undertiden slaar sig sammen med Ponka eller en anden nærbeslægtet Stamme<sup>3)</sup>. I det hele taget afgang Præristammernes Ve og Vel ganske af Bisonerne, der spillede en saa stor Rolle, »*that the deer, the elk, and the antelope sport upon the prairies in herds in the greatest security*«<sup>4)</sup>. Crowstammen fulgte regelmæssig Hjordenes Vandringer 6—8 Gange i Løbet af Sommeren<sup>5)</sup>. For øvrigt jagede man Dyrene paa flere forskellige Maader, hyppigst til Hest eller om Vinteren paa Snesko, undertiden ogsaa forklædt i Ulveham; i de nordligere Egne kendtes det endvidere at drive Jagten fra Hundeslæder, og undertiden

<sup>1)</sup> Saaledes f. Eks. hos de brasilianske Indianere. — Paul Ehrenreich: Die Ethnographie Südamerikas im Beginn des XX Jahrhunderts. (Arch. f. Anthropol. N. F. Bd. III. Braunsch. 1905). S. 66.

<sup>2)</sup> Man maa selvfølgelig se bort fra de paa Beringstrædet asiatiske Side boende Yuiteskimoer og de ganske paa Eskimovis levende Kystkoryækere og -tsjuktsjer.

<sup>3)</sup> J. Owen Dorsey: Omaha sociology. (3. Ann. Rep. of the Bureau of Amer. Ethnol. Wash. 1884). S. 283—4; 299. — Jf. Alice C. Fletcher & Francis La Flesche: The Omaha tribe. (27. Ann. Rep. etc. Wash. 1911). S. 270 o. f.

<sup>4)</sup> Geo. Catlin: Letters and notes on the manners, customs and condition of the North American Indians. London 1844. Vol. I. S. 24.

<sup>5)</sup> Smst. S. 43.

var man saa heldig at faa en hel Flok fanget i Indhegninger<sup>1)</sup>.

Kun enkelte Prærifolk, som Mandanerne og andre Stammer ved Missouri, drev noget Svedjebrug; men det var langt fra at danne et Grundlag for deres Eksistens<sup>2)</sup>.

Forholdene hos de nordves tindianske Tlingiter er skildret saaledes<sup>3)</sup>: Om Vinteren bor man i store, tomrede Huse, der ligger samlede i Landsbyer; ved Sommertid spredes man derimod i Grupper og Familjer ud over de jagt- og fiskerige Egne, først og fremmest for Laksens Skyld, der i Juli, August og September fanges i umaadelige Mængder og tørres til Vinterforraad. Naar dette i Februar begynder at slippe op, indtræffer netop de første Stimer af Kærtetfisk (*Thaleichthys pacificus*), men Fiskeriet paa denne kulminerer dog først i April—Maj. Derefter tager Sildefiskeriet sin Begyndelse. Jagt spiller her gennemgaaende kun en ringe Rolle, men drives dog paa Vapiti, Fjældged og Fjældfaar samt om Vinteren tillige paa Bjørne.

Eskimoerne opholder sig typisk om Sommeren inde i Landet for at skyde Ren og fange Laks, om Vinteren derimod driver de Sæljagt paa Kystisen. Ved denne Isfangst, der maa opfattes som det egentlig centrale i Eskimokulturen<sup>4)</sup>, benyttes flere forskellige Metoder: *máupog*, *utoq* o. a. Forøvrigt varierer Forholdene naturligvis stærkt hos et saa vidt spredt Folk; hos en Indlandsstamme som Kinipetu synes Renjagten at være det vigtigste Erhverv<sup>5)</sup>, mens man i Grønlands sydligste Distrikt (Julianehaab), hvor Renen nu er udryddet og Mangelen paa fast Vinteris hindrer de fleste Isfangstmetoder, til Gengæld jager Sæl fra Kajak hele Aaret rundt. Selv paa dette Sted foretager man dog aarlig tilbagevendende »Vandringer«, om end ikke af ret stor Udstrækning, og naar Eskimoerne ved Point Barrow saa godt som hele Aaret rundt bor paa samme

Sted, skyldes det de gunstige, lokale Forhold, idet Erhvervet her til alle Aarstider kan drives med selve Bopladsen som Basis<sup>1)</sup>.

Sammenfattes disse spredte Skildringer, vil man se, at karakteristisk for de omtalte Folk er følgende:

- 1) Jagten er Grundlag for Erhvervet, idet Kvindernes Indsamling kun skaffer et velkomment, vegetarisk Tillæg til den ellers overvejende dyriske Føde.
- 2) Jagtens Hoveddæmne er enten en enkelt Dyreart eller nogle faa, der lever under saa ensartede, biologiske Forhold, at Energi kan samles om ganske enkelte Jagtmetoder, der er i Stand til at opnaa stor Fuldkommenhed.
- 3) Da Erhvervet er knyttet til et enkelt eller ganske faa Dyr, vil disses aarlige Vandringer forarsage en vekslende Erhvervsturnus og et ganske regelmæssigt Bopladsskifte efter Aarstiden.
- 4) Da Jagten særlig kulminerer til visse Tider, medfører dette, at man lægger Forraad til Side.

For at betegne den systematiske Vandren fra Sted til Sted, der er saa karakteristisk for denne Kulturform, foreslaar jeg at kalde disse Stammer Vandrejægere.

Vi har nu nævnt de, om man saa maa sige, almindelig anerkendte, højere Jægere; men gaar vi ud fra ovenanførte Sætninger, vil der være endnu et Omraade, hvis Befolkning maa regnes under denne Kategori. Disse Indianere, som vi i Tilslutning til Steensby<sup>2)</sup> vil dele i Naaleskovs- og Tundraoer, findes i Hudsonbugt-Landene og Labrador.

Grundlaget for de i øvrigt meget lidt kendte Skovindianeres Erhverv synes at være Elsdyrjagten og Fiskeriet af Stør og Laks<sup>3)</sup>. Af disse Næringskilder er den sidste sikkert den vigtigste og beror til en vis Grad paa et enkelt, ejendommeligt Redskab, den berømte Birkebarkskano, hvis Lethed og Manøvreedygtighed gør den uundværlig for disse vandrige Egne. Fiskeriet drives baade med Garn, Krog og det tregrenede Fiskespyd; det sidste bruges

<sup>1)</sup> Smst. S. 251 o. f. — Maximilian, Prinz zu Wied: Reise in das innere Nordamerika. Cobl. 1839. Bd. II. S. 285 o. f.

<sup>2)</sup> Max. zu Wied: I. c. S. 123. — Bahnson: I. c. S. 290.

<sup>3)</sup> Aurel Krause: Die Tlinkit-Indianer. Jena 1885. S. 123; 134; 170 o. f. — Jf. A. Erman: Ethnographische Wahrnehmungen und Erfahrungen an den Küsten des Beringsmeeres. (Zeitschr. f. Ethnol. Bd. II—III. Berl. 1870—1).

<sup>4)</sup> Jf. H. P. Steensby: Om Eskimokulturens Oprindelse. Kbh. 1905.

<sup>5)</sup> William H. Gilder: Schwatka's search. London u. a. S. 46. — Fr. Boas: The Eskimo of Baffin Land and Hudson Bay. (Bull. of the Amer. Mus. of Nat. Hist. Vol. XV. N. York 1901). S. 466.

<sup>1)</sup> Jf. J. Murdoch: Ethnological results of the Point Barrow Expedition. (9. Ann. Rep. etc. Wash. 1892).

<sup>2)</sup> Eskimokult. Opr. S. 162.

<sup>3)</sup> Smst. S. 167 o. f. — Jf. John Franklin: Narrative of a journey to the shores of the Polar Sea. London 1823. — Alexander Mackenzie; Voyages from Montreal . . . through the continent of North America. London 1801. — Strachan Jones: The Kutchin tribes. (Ann. Rep. for the Smithson. Inst. for 1866. Wash. 1867.) — Samuel Hearne: A journey from Prince of Wales's Fort . . . to the Northern Ocean. Lond. 1795.

især ved den mest karakteristiske af Metoderne, den ofte skildrede Fangst fra Kano i Strømhvirvlernes og Strygenes brudte Vande — en Fremgangsmaade, hvortil der udkræves al Indianerens Røphed, Aandsnærværelse og Ro. Disse Folkeslags Eksistens afhænger i Virkeligheden ganske af Fiskens Vandringer, og deres Bopladsers Beliggenhed er udelukkende bestemt af dens Forekomst til visse Tider af Aaret, idet Fangsten kulminerer, naar »Hvidlaksen« — hvormed man de forskellige Steder benævner forskellige Arter: *Coregonus albus*, *C. Williamsoni* o. a. — ved Efteraarstid stiger op i de lavere Vande for at lege. Bæverjagt har først faaet Betydning, efter at evropæiske Skindopkøbere og Pelshandlere viste sig paa Skuepladsen, og ellers spiller kun Jagten paa Harer og Elsdyr (*moose*; *Alces americanus*) nogen Rolle; de sidste jages hyppigst, naar de drikker eller svømmer over Floderne.

Sandt nok viser disse Folks almindelige Kultur kun et lidet tiltalende Billede af Barbari og Elendighed; men ikke des mindre, i Betragtning af deres specialiserede Fangstmaader tør man ikke tage i Betænkning at henføre dem til Vandrejægerne. Det er kun Skyggen af dette ellers lave Kulturstade, der har hindret, at man fik Øjnene op for den Højde, Erhvervslevet har udviklet sig til; i Virkeligheden er disse to Ting ret uafhængige af hinanden. Hvem kan tvivle om, at de »kun« jagende og fiskende Nordvestindianere indtager et betydelig højere Trin end de Kanariske Øers Urbefolkning, der dog kendte et ret kompliceret System til Overrisling af deres Marker, lignende det, der den Dag i Dag bruges af Berberne i Djebel Aurès<sup>1)</sup>. En Forventning om, at Vandrejægerne i nogen anden Maade skulde staa over Strejffjægerne end netop ved Erhvervet, og hvad dermed umiddelbart staa i Forbindelse, er utvivlsomt ganske uberettiget.

Ved Tundraindianere<sup>2)</sup> maa man ikke forstaa Folkeslag, hvis Liv er uafhængigt af Skoven. Tværtimod tilbringes som Regel Vinteren i denne (med Fiskeri og Jagt), mens man kun om Sommeren følger Renhjordene under deres Vandring Nordpaa over Ødemarkerne. Med Renerne staa og falder

<sup>1)</sup> Min Afhandling: Guancherne. (Geogr. Tidskr. Bd. XXI. Kbh. 1912). S. 86.

<sup>2)</sup> Steensby: Eskimokult. Opr. S. 167 o. f. — Jf. A. G. Morice: The great Déné Race. (Anthropos. Bd. V. Braunsch. 1910) S. 113 o. f.: 132 o. f. — Jones: l. c. — L. M. Turner: Ethnology of the Ungava District, Hudson Bay Territory. (11 Ann. Rep. Bur. Ethn. Wash. 1892). S. 276. o. f.

denne Indianerbefolknings Eksistens; de jages i Indhegninger, naar de svømmer over Floderne osv., Metoder, der ogsaa kendes fra Eskimoerne. Sommeren gaar med Jagt og Fiskeri af de mange Slags Salmonider, hvormed Floderne vrimler — foruden »Hvidlaks« ogsaa Ørred og *l'inconnu* (*Salmo Mackenzii*), »Vandenes Rensdyr«, som Ojibwaerne kalder den — for omsider, naar Renerne atter trækker mod Syd, at afsluttes med den store Efteraarsjagt, som skaffer det nødvendige Vinterforraad af Pemmikan. Moskusokse, Bæver og Rype jages kun efter ringe Maalestok. At ogsaa disse Stammer, trods deres ellers lave Kultur, maa føjes ind i Vandrejægernes Rækker, turde være indlysende. —

Et Blik paa Kortet vil vise, at Strejffjægerne forekommer saa at sige under alle Livsvilkaar. Undtages Polarlandene, kan man finde dem under alle Himmelstrøg og i alle Klimater; de trives lige saa godt i den australlandske *bush* som ved Ildlandets Fjorde og Vige; de fjæler sig i Kongobækkenets og Amazonlandets Urskove og flakker om i Sydafrikas og Oregons Ørkener; vi véd med Sikkerhed, at i den fjærreste Oldtid levede hele den civiliserede Verdens Urbefolkning paa samme Vis. Saaledes synes da intet ejendommeligt Naturforhold at have fremelsket denne Kultur; men Bastian vilde have sagt, at den skyldtes en »Elementartanke«. Fra det halvt dyriske Samlerstadium er den det første Trin opad, som alle uden Undtagelse maa tilbagelægge for at kunne naa højere, men paa hvilket enkelte Folk er blevet staaende — forkuede Smaahorder i de tætteste Skove, de mest trøstesløse Ørkener, i Egne, hvis Fattigdom og Afsondrethed har sat en uoverstigelig Skranke for al højere Udvikling. Ikke for intet hører Strejffjægerne fortrinsvis hjemme paa den i antropogeografisk Henseende ugunstige, sydlige Halvkugle.

Anderledes derimod med Vandrejægerne. Det er aabenbart aldeles bestemte Naturforhold, der ligger til Grund for deres Kultur. Vi finder den kun paa Steder, hvor særlige, zoogeografiske Faktorer gør sig gældende: hvor nogle faa Arter er de fremherskende i Favnaen, men hvor de til Gengæld optræder i stort Individantal. Under saadanne Omstændigheder er det naturligt, at Egnens Befolkning knytter sit Erhverv til disse Dyr, hvis Vandringer da maa give Stødet til den regelmæssige Omflytning, den aarlige Erhvervsturnus, der just kendetegner Vandrejægernes Kultur. Denne er med andre Ord ikke andet end en almindelig, paa

et særligt, geografisk Grundlag særlig tilpasset Strejffjægerkultur. Der er ikke nogen Metode, noget kulturhistorisk bestemt Redskab, som betinger Vandrejægerkulturen; der er ogsaa her kun Tale om en yderligere Tilpasning af de gammelkendte (og den er endda, naar man ser bort fra Eskimoerne, sjælden ret stærk for Redskabernes vedkommende). Dette forklarer, hvorfor en Vandrejægerkultur saa hurtigt kunde opstaa, dengang Hesten saa at sige lukkede Prærien op for Nordamerikas Indianere<sup>1)</sup>. Men at Hesten som saadan ingen Del havde i Kulturen, lærer man af Patagonierne, der skønt Ryttere om en Hals dog maatte blive blandt Strejffjægerne, fordi de geografiske Forhold ikke tillod andet<sup>2)</sup>.

Man vil imidlertid nu kunne indse, at Forskellen mellem den højere og lavere Form for Jægerkulturen kun i forholdsvis faa Tilfælde beror paa samme Forhold som Forskellen mellem højere og lavere Planteavlskultur (Ager- og Svedjebrug). Den første er udelukkende geografisk, den sidste næsten lige saa hyppig historisk bestemt; og for Etnografien, der er en kulturhistorisk Videnskab, har den første kun ringe Betydning, da den højst kan virke omformende paa de gamle, kulturhistorisk bestemte Redskaber og Ideer. Thi at det er uberettiget, naar Grosse<sup>3)</sup> f. Eks. mener, at et Klansystem skulde være karakteristisk for de højere Jægerfolk, vil man indse umiddelbart ved at betragte Eskimoerne; blandt dem er der ikke, og har der aldrig været mindste Antydning af noget Klansystem<sup>4)</sup>. Og naar — som Grosse ogsaa har fremhævet — Polygami og Kvindens hele undertrykte Stilling især findes hos Folk, hvor Mandens Erhverv er det mest fremtrædende (Vandrejægere og Nomader), er der jo i Virkeligheden kun Tale om en simpel Tilpasning inden for Samfundsforholdene.

Som før nævnt er Vandrejægernes Erhvervsform speciel amerikansk, skønt det i og for sig var

<sup>1)</sup> Hvor hurtigt dette kunde gaa for sig, og hvilken stam-mepolitisk Betydning det kunde have, har vi et lærerigt Eks-empel paa i Forholdet mellem Dakota og Ojibwa. — Jf. Albert Ernest Jenks: The wild rice gatherers of the upper lakes. (19. Ann. Rep. Bur. Ethn. Wash. 1902. Pt. II) S. 1044.

<sup>2)</sup> Jf. Skildringerne hos George Ch. Musters: At home with the Patagonians. 2. ed. Lond. 1873. — Bahnson: l. c. S. 531 o. f.

<sup>3)</sup> l. c.

<sup>4)</sup> Jeg agter yderligere at belyse dette Spørgsmaal i min førnævnte, under Forberedelse værende Afhandling om Sydgrønlands Etnografi.

venteligt, at man ogsaa vilde finde den i den gamle Verden, hvis Naturforhold dog ikke er særlig afvigende fra Amerikas. Og falder nu ikke hermed hele Paastanden om, at den udelukkende er geografisk bestemt? Kort sagt, er Vandrejægerne forsvundne, eller har de overhovedet aldrig kunnet trives? Rent umiddelbart er det sidste næppe sandsynligt, men Besvarelsen fører ind paa et andet Spørgsmaal, som, set i Sammenhæng med de her udviklede Anskuelser, maaske kan bidrage til at give en Løsning af den første Opgave. —

Vi vil derfor betragte noget tilsyneladende saa fjærntliggende som Nomadismens Oprindelse. Dette baade i etnografisk og antropogeografisk Henseende interessante Punkt indhylles endnu for Størstedelen i Uvished. Er Nomaderne »udartede« Ager- (Svedje-?)dyrkere, eller har deres ejendommelige Erhverv maaske udviklet sig parallelt med Agerbruget? Eller har endelig begge Dele fundet Sted under forskellige Omstændigheder? Eduard Hahn's Antagelse, at Nomadismen er en stærkt specialiseret Side af en oprindelig *Hackbau*-Kultur<sup>1)</sup>, er i Virkeligheden ikke overbevisende under alle Forhold. Det siger selvfølgelig intet, at man talrige Steder finder Overgangstrin mellem de to Erhvervsformer<sup>2)</sup>.

Nomadismen er baseret paa Husdyravl, nærmere betegnet paa Hold af Faar, Ged og Ren, hvorimod Hest, Kamel, Dromedar, Bøffel, Okse og Yak har mindre og oftest kun lokal Betydning. Man kan skælné mellem to, paa geografiske Forhold grundede Former for Nomadisme: de tørre Egnes og Skovens. Den første, hvis Hoveddyr er Faar og Ged, til Dels Kameler, har sin Udbredelse i Nordafrika, Vest- og Centralasien; den sidste derimod, der udelukkende hviler paa Renen, finder man i Nordasien og det nordligste Evropa.

En Livsbetingelse for begge, ja i Virkeligheden det karakteristiske Kendemærke for Nomadismen, er som bekendt Hjordenes tidsbundne Vandring. I Nordafrika og Arabien drager man f. Eks. regelmæssigt til Brøndene eller de frodigere, nordlige Egne om Sommeren, naar den glødende Sol har afsvedet al

<sup>1)</sup> l. c. S. 133.

<sup>2)</sup> Georg Höst: Efterretninger om *Marókos* og *Fes*. Kbh. 1779. S. 121. — Augustin Bernard & N. Lacroix: *Évolution du nomadisme en Algérie*. Alger & Par. 1906. S. 76 o. f. — Carsten Niebuhr: *Beschreibung von Arabien*. Kbh. 1772. S. 389. — R. Karutz: *Unter Kirgisen und Turkmenen*. Leipz. 1911. S. 30; 42.

Plantevækst i Steppen<sup>1)</sup>. Ved Efteraarstid søger Kirgiser og Turkmener ind i lavt liggende Dale og udtørrede Flodlejer, hvor der er Læ for Vinterens rasende Snestorme, men naar Foraaret indtræffer og paa éngang forvandler Steppen til et frodigt, blomstersmykket Græshav, forlader de deres Hi og spredes ud over Sletterne<sup>2)</sup>. I Mongoliet foregaar lignende Vandringer; i Sâharâ holder Tuareger og Tibbuer sig samlet om Bjærgaasene Sommeren igennem, for i den næste Halvdel af Aaret at forsvinde ud over Ørkenen, og fra Tibets Højsletter, fra Lilleasien og Persien kunde hentes endnu flere Eks-  
empler.

Hensyn til Føde for Hjordene og ikke at forglemme den subarktiske Sommers Myggeplage faar de sibiriske Nomader til at rykke mod Nord i den varme Tid<sup>3)</sup>. Allerede i Begyndelsen af Marts forlader Rensdyrtsjuktsjerne Højlandet og søger Nordpaa til Ishavets Kyster; Jakuterne tilbringer undertiden Sommeren i den tundrafyldte Taimyrhalvø, mens deres Vinterboliger ligger Syd for Skovgrænsen, og man har næppe nødig at minde om Lappernes Sommervandring fra Sverige over den norske Grænse.

Flere Træk viser, at Nomadismen hos de nordasiatiske Folk staar paa et langt mere primitivt Trin end Steppenomadismen. Ikke alene er den kun i enkelte Tilfælde blevet disse Stammers eneste Erhverv, idet Jagt og Fiskeri fremdeles spiller en stor Rolle; men faktisk er det i langt højere Grad Nomaden, der drager efter sin Hjord, end det er Dyrene, som lydigt følger deres Herre. Det vil derfor være rimeligt at begynde Behandlingen af Nomadismens Oprindelse med disse Folk.

Spørgsmaalet om, hvorledes de fandt paa at tæmme Renerne, besvarer Hahn med det ret intet-

<sup>1)</sup> Bernard & Lacroix: l. c. S. 65 o. f. — Barclay Raunkjær: Gennem Wahhabiternes Land paa Kamelryg. Kbh. 1913. S. 252 — Bahnson: l. c. Bd. II S. 316.

<sup>2)</sup> Hermann Vámbéry: Das Türkenvolk in seinen ethnologischen und ethnographischen Beziehungen. Leipz. 1885. S. 185; 192. — O. Olufsen: The Emir of Bokhara and his country. Copenh. & Lond. 1911. S. 250.

<sup>3)</sup> Jf. A. v. Middendorf: Reise i den äussersten Norden und Osten Sibiriens während der Jahre 1843 und 1844. Bd. IV, 2. Tl. St. Petersburg. 1875. — Waldemar Bogoras: The Chukchee. (Jesup N. Pacif. Exped. Vol. VI. Leiden & N. York 1904 — 09) S. 70 o. f. — Waldemar Jochelson: The Koryak. (Smst. Vol. VI. 1908) S. 470 o. f. — M. A. Castrén: Nordiska resor och forskningar. Bd. IV, S. 128 o. f. — Johan Turi: Muittalus samid birra. Udg. m. dansk Overs. af Emilie Demant. Stkh. & Kbh. 1911.

sigende »Efterligning af anden Husdyravl«<sup>4)</sup>. Et langt interessantere Svar finder vi derimod i den mærkelige Bog af Lappen Johan Turi. Først, fortæller han, har hans Folk »levet af Fangst, af Fisk og Fugl og Vildren, af Bjørne og af alle Vilddyr«<sup>5)</sup>. »Men Lappen havde en saadan Natur« — skriver han dernæst — »at han begyndte at faa Lyst til Vildrenerne. De saá de mange Vildrener, og de begyndte at fange dem og vogte dem. Om Vinteren i Skovene, hvor der var tyk Sne, gav de sig til at forfølge og løb paa Ski, indtil Vildrenerne udmattedes, og saa tog de de spageste . . . Og da de havde faaet nogle tæmmede og gjort trygge, saa har det været let med dem at faa flere. I den varme Tid, naar Renen løber i Flok, saa plejer de undertiden at gaa ind mellem høje Klippestykker og dér indespærrede de dem, indtil de sultede og vænnes til at se og lugte Mennesket.« Især denne sidste Metode er interessant. For hvad udtaler den? Intet mindre — forekommer det mig — end at Renerne aldrig er blevet tæmmede i egentlig Forstand, men at de er vænnet til at »se og lugte« Mennesket, til at taale dets Nærværelse, men heller ikke mere<sup>6)</sup>. Ja, den synes mig at sige mere endnu: at »Ur-Rensdyrnomaderne« — for at bruge en neutral Betegnelse — til at begynde med har været rensdyrjagende Vandrejagere, som fulgte Dyrene paa deres aarlige Vandring, efterhaanden groede mer og mer fast med dem — og vænede dem til at »se og lugte« Mennesket. Uden nogen pludselig Opfindelse, uden noget »genialt Paafund« fremtræder da Rensdyrnomadismen som Resultatet af en jævn, naturlig Udvikling, vokset frem af selve Forholdene. Hvor den saa er gaaet for sig, om i Øst eller Vest eller maaske flere Steder, bliver en Sag, der maa behandles for sig. Det maa i hvert Fald utvivlsomt være blandt de finsk-ugriske Folk. Til de tidligere vandrejagende Palæosibiriere (og endda ikke alle) er Rensdyravl først trængt frem i forholdsvis meget sen Tid<sup>4)</sup>, saa man altsaa her

<sup>4)</sup> l. c. S. 263 o. f.

<sup>5)</sup> l. c. S. 112.

<sup>6)</sup> Efter at det foregaaende var skrevet, har Prof. Steensby oplyst mig om, at man tidligere under den svensk-norske Rengræsningsstrid har fremsat en lignende Anskuelse om Rensens Tæmning. Af hvem det er gjort, eller hvorledes Teorien er udformet, véd jeg ikke, og Mangel paa Tid har desværre afskaaret mig fra at undersøge Sagen nøjere.

<sup>4)</sup> Frantz Boas: Die Resultate der Jesup-Expedition. (Verhandl. d. 16. internat. Amerikanisten-Kongr. Wien. Bd. I. Wien & Leipz. 1910).

undtagelsesvis har med et kulturhistorisk bestemt Erhverv at gøre; men netop i denne Sammenhæng er det værd at erindre, at kun Rigmænd er Renejere, mens de fattige endnu lever som Jægere og Fiskere.

Langt mere usikkert staar det til med Steppenomaderne, dels af den Grund, at vi her har med betydelig flere Dyr at gøre, dels fordi disse i sig selv volder Vanskeligheder: de er ikke udelukkende knyttet til Nomadismen, ejtheller er deres Stamformer kendt med Sikkerhed. Det er da heller ikke Meningen at gaa nøjere ind paa Spørgsmaalet om disse Dyrs Tæmning; kun et Par — som det synes mig — bemærkelsesværdige Træk skal nævnes.

Geden og Faaret har man dels<sup>1)</sup> tilskrevet en enkelt Urform, henh. Bezoarged (*Capra ægagrus*) og Argalifaar (*Ovis amon*), med senere Indblanding af andre Arter, dels<sup>2)</sup> har man henført allerede selve Afstamningen til flere Arter (saa at følgende »*Capra hircus*« og »*Ovis aries*« er et Par værdiløse Samle-navne). I denne Sammenhæng er Spørgsmaalet imidlertid af underordnet Betydning. Hahn er nu — hans utvivlsomme Fortjenester i øvrigt ubeskaaret — Ophavsmanden til en saare dybsindig, men jeg tror at turde sig ganske absurd Teori om disse Dyrs Tæmning. Som *ultima ratio* griber han til de taalmodige, religiøse Ideer. Hvad var Gudernes væsentlige Bestilling? At kræve Ofre! Og det bedste, det dyrebareste var ikke for godt; intet mindre end de spæde, nyfødte Kid, de brægende Lam, der brutalt reves bort fra Moderen, maatte der til for at tilfredsstille hine grumme Magter. Og for nu tilmed at spare sig enhver overflødig Ulejlighed »fandt man paa« at holde vilde Dyr i Fangenskab, saa at man altid havde Offerdyr nemt ved Haanden. Selv om man endda vilde følge Teorien hertil, vil det vist blive svært at forklare, hvorledes disse indviede, tabuerede Dyr skal komme til at spille en økonomisk Rolle. Hahn har paa en Maade forset sig paa de bekendte, oldsemitiske Relieffer, hvor man ser Kongen frembære et Antilopekid som Offer til Guden; men ligesom disse Fremstillinger hidrører fra højt udviklede, agerdyrkende Kulturfolk, saaledes maa ogsaa den hærende Tanke i hans Teori i Følge sin egen Natur have været ganske fremmed for det »hakkebrugende« Folk »in ural-

<sup>1)</sup> Saaledes Hahn: l. c.

<sup>2)</sup> Saaledes Conrad Keller: Die Abstammung der ältesten Haustiere. Zür. 1902. — Han fører Faar og Ged hver tilbage til tre Urformer, der nedstammer fra henh. *O. amon*, *O. musimon* og *O. tragelaphus* samt *C. ægagrus*, *C. falconeri* og *C. jemtlica*.

ter Zeit«, som han tilskriver de omtalte Husdyrs Tæmning. Paa hans *Hackbau*-Trin kender man sandelig ikke til en regelmæssig Offerkultur og virkelige »Guder« (o: individualiserede Guddomme); over for dette Stadiums Hærskarer af upersonlige Vegetationsdæmoner øver man simpelthen Magi, kulsort, hensynsløs Magi, som Aanderne værsgod maa høje sig for, enten de vil eller ej. At stille dem tilfreds, gøre dem velvillige ved Ofring, det ligger langt udenfor dette Kulturtrins Horisont.

Vel vover jeg ikke at hævde, at det er gaaet med Tæmningen af Ged og Faar, som det er gaaet med Renen; thi dertil er Underbygningen for vaklende endnu; men noget synes dog at pege i den Retning. Bægge disse Dyr er saaledes i vild Tilstand udprægede Bjærgbeboere, der i Smaaflokke paa en halv Snes Stykker foretager regelmæssige Sommervandring fra de lavere liggende Egne til Højfjeldet — Vandring, der meget vel kunde tænkes at give Anledning til en specialiseret Jægerkultur.

Yakken kan maaske gøres til Genstand for samme Betragtning, og noget lignende gælder ogsaa Kamel og Dromedar, hvis Stamform, hvoraf de vilde Kameler i Østturkistan sagtens er den sidste Rest<sup>1)</sup>, man maa tænke sig levende i Smaaflokke med regelmæssigt tidbundne Vandring. For Fuldstændigheds Skyld kunde endnu nævnes Oksen som Grundlag for Nomadisme; men paa dette Punkt er Forholdene saa indviklede — navnlig med Hensyn til Hottentotternes Nomadisme og dens eventuelle Slægtskab med hamitiske Kulturformer<sup>2)</sup> — at man vist her foreløbig maa stille sig afventende, selv om — det indrømmer jeg — heller ikke Hahn's ægte tysk-dybsindige Tanke, at Oksen fra først af er tæmnet som Led i en Maanedyrkelse, egentlig egner sig til at virke umiddelbart tiltalende. —

For omsider at vende tilbage til Udgangspunktet for disse Bemærkninger, da synes det altsaa, som om Mangelen paa Vandrejere i den gamle Verden for en Del kan skyldes, at de Stammer, der engang besad en saadan Kulturform, forlængst er gaaet over til Nomadisme. Med andre Ord, at denne i sin Oprindelse er en yderligere Tilpas-

<sup>1)</sup> Baade Hahn og Keller antager fælles Stamform for Kamel og Dromedar. Den sidste viser i Embryonaltstanden Anlæg til to Pukler.

<sup>2)</sup> Jf. B. Ankermann: Kulturkreise und Kulturschichten in Afrika. (Zeitschr. f. Ethnol. Bd. XXXVII, Berl. 1905). — Felix v. Luschan: Afrika. (Afsnit i Illustrierte Völkerkunde, herausgeg. v. G. Buschan. Stuttg. u. A.)



ning til de geografiske Faktorer. Men samtidig vinder den i Egenskab af Avlskultur i Mod-sætning til den tidligere Rovdrift en større Uafhængighed af Omgivelserne, saa at den i visse Tilfælde kan brede sig ud over sit oprindelige Omraade og derfor hos nogle Folk optræde som et kulturhistorisk bestemt Fænomen. Det er det samme, som rimeligvis gør sig gældende med visse Kunstvandingskulturer. Jeg anser imidlertid langt fra Spørgsmaalet om Nomadismens Oprindelse eller rettere »Oprindelser« for at være løst. Indgaaende Undersøgelser kan sikkert bringe os Sandheden betydelig nærmere; først og fremmest tiltrænges et nøje Studium af Nomadeomflytninger og de vilde Dyrs Vandringer; thi Etnografien og Zoogeografien maa her arbejde Haand i Haand. Af allerstørste Betydning vil det selvfølgelig være, om Rester af specialiserede Jagtmetoder og -redskaber vil kunne paavises hos noget Nomadefolk.

Til sidst kun denne Bemærkning, som jeg synes uvilkaarligt trænger sig frem: Mens man med Hensyn til selve Kulturapparatet i alle dets Afskygninger — som Redskaber, som Husdyr og Kulturplanter i Egenskab af Arter og Racer, som Teknik. Metoder, Sagn, Ornamentik osv. osv. — i det store hele maa slutte sig til Ratzel og hans Anskuelser om Kultur- (ikke Folke-) vandringer, altsaa at alt dette hyppigst i Grundformen er historisk bestemt, saa kan Princippet i et Folks Levevis, d: dets Erhvervskultur, som Regel kun forklares ud fra den foreliggende Jordbund, som Menneskeandens naturlige, ensartede Reaktion over for de ensartede, geografiske Faktorer, om man vil som Bastian's *Völkergedanke*.

I Etnografien lader Erhvervskulturen sig derfor benytte som det antropogeografiske Inddelingsgrundlag inden for de større, historisk betingende Kulturkrese. Men den kan ikke optræde selvstændigt.

### Kort.

Paa Foranledning af Komitéen for den X int. geogr. Kongres i Rom 1913 skal herved gøres opmærksom paa følgende Forslag, der paa nævnte Kongres fremsattes af General Schokalsky og knytter sig til et lignende Forslag fremsat paa den geogr. Kongres i Berlin 1899, hvilke Forslag er vedtagne af begge Kongresser saaledes: »Der udtales Ønske om, at Specialkort og Kort, som ledsager de forskellige videnskabelige Afhandlinger, skal være forsynet med Oplysninger om Maalestoksforholdet. den

benyttede Projektion og om det Materiale, der har været benyttet til Udarbejdelse af Kortet.«

Vi skal tilføje endnu en Oplysning, som Kortene bør forsynes med, nemlig Aarstallet for dets Trykning. Man vilde gøre Geografien en stor Tjeneste ved at holde sig disse Forslag efterrettelig, da Kort uden saadanne Oplysninger som Regel vil være uanvendelige til geografisk Brug, og derved tillige til ringe Glæde for Forfattere af dem.

Red.

### De nyeste russiske Opdagelser i Ishavet bekræfter afdøde Kommandør A. P. Hovgaards Teorier om Land Nord for Kap Tscheljuskin.

I de sidste 3 Somre har den russiske Regering udsendt Ekspeditioner, der ombord i Skibene »Taimyr« og »Waigatsch« nærmere skulde undersøge Besejlingsforholdene fra Berings Strædet langs

Sibiriens Nordkyst og, om muligt, gennemføre Nordostpassagen i omvendt Retning. I 1911 havde Admiral Trajan Kommandoen; han naaede fra Beringsstrædet til Kolymaflodens Munding og til-